

Náučný chodník v obci Velké Leváre

Kraj:	Bratislavský
Okres:	Malacky
Geomorfologická jednotka:	Borská nížina
Geologická jednotka:	neogénna panva
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Velké Leváre, T. Vansovej alebo Závodská
Východisko:	Velké Leváre, križovatka Štefánikova × Vansovej × Riadok
Trasa:	Velké Leváre: z centra po Vansovej ul. na západ - ul. SNP na východ ku kostolu Mena Panny Márie - Pinelovou ul. ku kaštielu - popri Velkoleváarskom náhone na západ k Habánskemu dvoru
Dĺžka, prevýšenie:	2,5 km, prevýšenie 10 m
Čas prechodu:	1,5 h
Počet zastávok:	10
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: kultúrno-historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2015

Aktuálny stav: Informačné panely sú zachovalé, no viaceré sú vyblednuté (2019).

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Obecný úrad Velké Leváre, Štefánikova 747, 908 73 Velké Leváre, tel. 034 / 7794 316

Poznámky: (1) Návštevu Habánskeho múzea je potrebné vopred dohodnúť vo veľkoleváarskom kultúrnom dome - tel. 034 / 7794 493 alebo 034 / 7794 107 alebo 034 / 7794 316. (2) Obec leží na trase cyklistického náučného chodníka Nivou Moravy.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie. Odporúčame spojiť s návštevou Habánskeho múzea.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Velké Leváre. Obec na Borskej nížine severne od Malaciek neďaleko toku Rudavy na plochej vyvýšenine kruhového pôdorysu - zvyšku riečnej terasy Moravy zo staršieho pleistocénu, budovanej prevažne pieskami a drobným štrkom. Prvá zmienka je z roku 1377. Z mnohých kultúrnych pamiatok a pozoruhodností obce vyniká mohutný barokový dvojvežový rímskokatolícky farský kostol, ktorý dal postaviť kardinál Žigmund Kolonič, rodák z Velkých Levár, viedenský arcibiskup, v rokoch 1729 - 1733 na mieste pôvodného dreveného kostola. Je dominantou obce i širokého okolia - po Šaštínskej bazilike je druhým najväčším kostolom na Záhorí. Kostol je zasvätený Menu Panny Márie a bol konsekrovaný v roku 1733 pri príležitosti 50. výročia víťazstva kresťanov nad Turkami v bitke pri Viedni. K najznámejším rodákom obce patrí džezový bigbandový kapelník, dirigent, hudobný skladateľ, hráč na saxofón a klarinet a príležitostný spevák Gustav Brom (1921 - 1995), zakladateľ (Brno 1940) a vedúci Orchestra Gustava Broma.

Kaštieľ s parkom vo Velkých Levároch. Barokový kaštieľ na južnom okraji terasovej vyvýšeniny nad nivou Rudavy na juhovýchode Velkých Levár. V roku 1773 ho dal na starších gotických a renesančných základoch postaviť viedenský arcibiskup a kardinál Žigmund Kolonič. Je to poschodová trojkřídlová budova, ku ktorej patril park s kaplnkou a mlynom. V roku 1931 gróf Anton Wenckheim predal kaštieľ aj s parkom uršulínkam z Bratislavy, od ktorých ho v roku 1941 kúpilo ministerstvo vnútra. Určité obdobie bol v kaštieli psychiatrický liečebný ústav, dnes je opustený a chátra. Kaštieľ spolu so zanedbaným okolitým prírodnokrajinárskym parkom, založeným v 1. polovici 18. storočia, sú kultúrnymi pamiatkami.

Habánsky dvor vo Velkých Levároch. Zoskupenie pôvodných habánskych domov na juhozápadnom okraji Velkých Levár, predstavujúce najväčšiu lokalitu pôvodného obydľia Habánov v Európe. Táto protestantská sekta (novokrstenci, anabaptisti), vyhnaná z územia dnešného Švajčiarska, počas svojej púte Európou sa po roku 1546 usadzovala aj na území dnešného Slovenska. Ako veľmi disciplinovaných a zručných remeselníkov si ich pozývali miestni zemepáni. Zakladali samostatné komunity s osobitou architektúrou a spôsobom života. Jednou z nich je i veľkoleváarsky Habánsky dvor z roku 1592. Spôsobom života sa Habáni snažili napodobniť obec prvotných kresťanov založenú na spoločnom vlastníctve majetku - mali spoločné dielne, spoločne sa stravovali, nazývali sa bratmi a sestrami a svoje sídliská označovali ako „bratský dvor“. Boli vo všetkom sebastační, starali sa o výchovu a vzdelávanie detí, sami trestali previnilcov. Habánsky dvor vo Velkých Levároch bol v roku

1981 vyhlásený za pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry. Tvorí ju 22 pôvodných viacpodlažných stavieb, vybudovaných v 17. - 19. storočí. Má dve vedľa seba ležiace námestia, na ktorých sa nachádzajú najstaršie a najvýznamnejšie objekty. Z oboch námestí je prístup k potoku (náhonu), pri ktorom sa nachádzal mlyn a brusiareň. Habáni tu mali aj vlastnú školu, kaplnku a faru. V čase najväčšieho počtu obyvateľov mal dvor vyše štyridsať objektov. V Izerovom dome z roku 1717 je **Habánske múzeum** - expozícia Záhorského múzea v Skalici, ktorú sprístupňuje Obecný úrad Veľké Leváre (po predchádzajúcom ohlásení sa, kontakt pozri vyššie v poznámke).

Národná prírodná rezervácia Abrod. Chránené územie v strednej časti Borskej nížiny asi 4 km na sever od Veľkých Levár v močiarnom území pozdĺž potoka Porec na ochranu slatinnej vegetácie s vedecky významnými rastlinnými spoločenstvami a reliktnými a vzácnymi druhmi rastlín. Je to tiež významná ornitologická lokalita. Je zároveň územím európskeho významu Abrod a súčasťou plošne rozsiahlejšieho chráneného vtáčieho územia Záhorské Pomoravie (obe súčasť sústavy Natura 2000).

Borská nížina. Svojrázny, hojne zalesnený, nížinný geomorfologický celok na krajnom západe Slovenska, zo západu ohraničený riekou Morava, práve tu tvoriacou slovensko-rakúsku štátnu hranicu, a Dolnomoravským úvalom, na severe susedí s Chvojnickou pahorkatinou a na kúske i Myjavskou pahorkatinou a na východe Malými Karpatmi. Ide o južnú väčšiu časť Záhorskej nížiny medzi Holičom na severe, Devínskou Novou Vsou na juhu, Záhorskou Vsou na západe a Lozornom - Rohožníkom - Jablonicou na východe. Je preň charakteristický kontrast prírodných podmienok jeho rôznych častí. Na západe pozdĺž dolného toku Moravy sa vyskytuje rovinný až mierne zvlnený reliéf jej nivy (hliny, piesky, íly) a riečnych terás, resp. ich zvyškov (štrky, štrkopiesky) so zvyškami lužných lesov, lúk a riečnych ramien. Západnejšie od tejto oblasti v centre nížiny sú neogénne morské sedimentárne vrstvy zväčša celkom prikryté miestami až niekoľko desiatok metrov mocnými akumuláciami staroštvrtohorných naviatych pieskov, tvoriacich pieskové pokrovy alebo duny so zvlneným reliéfom a charakteristickými borovicovými lesmi (Bor). Ich monotónnosť prerušujú pozdĺž vodných tokov pásy fluviaálnych a v medzidunových či tektonicky poklesávajúcich zníženinách močiarových sedimentov so špeciálnou vlhkomilnou vegetáciou (lužné lesy, slatinné rašeliniská). V severnej časti Boru medzi Lakšárskou Novou Vsou a Borským Mikulášom vyčnieva ako ostrov tektonicky vyzdvihnutá (hrasť) a z veľkej časti odlesnená časť neogénneho podložja. Tu, severne od Bílkových Humenec, kulminuje celá Borská nížina kopcom s Kaplnkou Márie Magdalény (297 m n. m.). V severnom výbežku nížiny pri Gbeloch sa nachádza malé ložisko ropy a zemného plynu. Na východe nížiny vyplňajú pozdĺžnu podmalokarpatskú tektonickú depresiu mohutné akumulácie štrkov náplavových kuželov horských potokov s členitým, výškovo diferencovaným reliéfom s pasienkami a ornou pôdou. Nížinu križuje od východu k západu viacero vodných tokov (Myjava, Rudava, Malina). Plošne v nížine prevládajú regozeme (na pieskoch) a v nivných častiach fluvizeme a čiernice.

Názvy informačných panelov

1. Obec Veľké Leváre
2. Habáni
3. Socha sv. Floriána
4. Trojičný stĺp a stĺp hanby
5. Kostol Mena Panny Márie a pomník padlých
6. Koloničovsko-wenckheimovský kaštieľ
7. Mlyny na Rudave
8. Šlauférňa
9. Život na Rudave
10. Habánsky dvor

